

УДК 351.742

Дмитро Тробюк

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0003-4814-5981>
dtiment@icloud.com

Вадим Євсєєв

кандидат військових наук,
заступник начальника кафедри тактико-спеціальної підготовки,
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0002-0164-2991>
evseev_vo@nangu.edu.ua

ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЖАНДАРМЕРІЇ ФРАНЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У статті проведений аналіз діяльності Національної жандармерії Франції у правоохоронній сфері. У Франції правоохоронні органи функціонують у системі органів виконавчої влади, охоплюючи такі сфери суспільних відносин, як внутрішні справи, фінанси, економіка, оборона тощо. Аналізуючи структуру та організацію правоохоронних органів Франції, слід відмітити, що ця держава, на відміну від Великої Британії, має аж два види національних поліцейських сил: Національну поліцію та Національну жандармерію.

До основних функцій, які виконує Національна гвардія України, належать: охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони жит-
© Тробюк Д., Євсєєв В.

тя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян. Розвиток та реформація Національної гвардії України у зв'язку з необхідністю розробки нових підходів зумовлює використання кращих іноземних практик щодо забезпечення захищеності громадян та забезпечення публічного порядку. Важлива роль у виконанні цього завдання відводиться підрозділам мобільної жандармерії. Мобільна жандармерія – один із підрозділів Національної жандармерії Франції, який виконує завдання по підтриманню громадського порядку, а саме забезпечення безпеки під час проведення масових заходів, затримання порушників, їх конвоювання, супроводження, захист дипломатичних представництв Франції у інших країнах.

На сьогодні проблема ефективної організації охорони громадського порядку підрозділами Національної гвардії України залишається невирішеною, адже існує актуальна необхідність кардинальної перебудови патрульної служби. Французька модель правоохоронних органів має як свої особливі риси, так і загальні характеристики, які притаманні правоохоронним системам багатьох країн Європи. Специфіку жандармерії як особливого військового формування підтверджує те, що Австрія, Іспанія, Італія, Франція, які знижують чисельність своїх збройних сил, чисельність жандармерії навпаки збільшують. Так у Франції побудова служб громадської безпеки характеризується наявністю підрозділів, покликаних посилювати поліцейські функції забезпечення громадського порядку. Запропоновані рекомендації використання досвіду організації служби з охорони громадського порядку Національної жандармерії Франції підрозділами Національної гвардії України.

Ключові слова: громадська безпека; охорона громадського порядку; Національна жандармерія Франції; Національна гвардія України; судова поліція.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Вивчення, адаптація та запровадження в Україні кращих іноземних практик у зв'язку з необхідністю розробки нових підходів щодо забезпечення захищеності громадян в умовах гібридної агресії з боку Російської Федерації, запобігання загрозам їх життю і здоров'ю, збереження нормальної життєдіяльності суспільства. Імплементация загальноприйнятих демократичних підходів в Україні щодо забезпечення громадської безпеки дасть змогу не лише більш ефективно протистояти іноземному втручання у наші внутрішні справи, а й дозволить зробити реальні кроки на шляху до європейської та євроатлантичної інтеграції.

До основних функцій, які виконує Національна гвардія України, належать: охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян, а також участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян [1]. Загрози сьогодення та реформування Національної гвардії України на сьогодні зумовлюють актуальну необхідність кардинальної перебудови системи охорони громадського порядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти охорони громадського порядку та публічної безпеки досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: О. М. Бандурка, А. В. Басов, Д. М. Бахрах, І. Беккер, А. В. Василишин, А. П. Головін, І. П. Голосніченко, А. В. Губанов, Б. В. Деревянко, М. І. Додін, В. В. Заросило, В. О. Заросило, Р. А. Калюжний, М. О. Качинська, Т. А. Кобзева, Ю. І. Коваленко, В. К. Колпаков, О. В. Копан, Т. М. Кравцова, А. М. Куліш, В. І. Курило, К. В. Мамай, Р. С. Мельник, О. М. Музичук, В. І. Олефір, В. В. Пахомов, В. Г. Поліщук, О. С. Проневич, Ю. І. Римаренко, Г. П. Ситник, Ю. С. Смирнов, А. О. Собакарь, С. Г. Стеценко, О. Д. Терещук, М. П. Ткач, В. Г. Фатхутдінов тощо. Проте, незважаючи на значні наукові здобутки, дослідження, присвячені досвіду організації охорони громадського порядку Національною жандармерією Франції, практично відсутні.

Мета статті – дослідження можливості використання досвіду та особливостей охорони громадського порядку Національної жандармерії Франції.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У Франції у сфері правоохоронної діяльності провідною силою державної влади залишається Національна жандармерія. На відміну від цивільних поліцейських установ жандармерія має таку ж саму організацію, форму, звання та дисципліну, як і французька армія. Багатоманітність покладених на жандармерію завдань визначає її по-

двійну підпорядкованість, з одного боку Міністерству внутрішніх справ, а з іншого, – Міністерству юстиції. Відповідно до Положення про жандармерію вона покликана забезпечувати громадську безпеку, підтримувати порядок та піклуватися про безперешкодну реалізацію законів. Жандармерія Франції, яка обслуговує понад 90 % території держави, де проживає 60 % населення, підпорядкована Міністерству оборони і виконує його директиви [2].

У Франції до воєнізованих формувань, які мають правоохоронні функції, можна віднести, насамперед, підрозділи жандармерії (Gendarmerie Nationale або GN). Жандармерія – це особливі підрозділи поліції, які до 2010 року перебували у підпорядкуванні Міністерства оборони Франції, зараз вони перейшли під юрисдикцію Міністерства внутрішніх справ Франції. Службовці жандармерії зберігають свій статус військових, крім того, військовий порядок її організації змінився несуттєво [3], [4].

Захисна функція жандармерії проявляється в тім, що вона має власні мобільні бригади втручання, мобільні групи на морських, повітряних та транспортних ділянках, спеціалізовані групи для боротьби із терористичними угрупованнями (GSIGN). Сили жандармерії виконують завдання в рамках зовнішніх операцій, здійснюють деякі розвідувальні функції відповідно до національних або міжнародних мандатів ООН, НАТО та ЄС [3], [5].

Система Національної жандармерії Франції дозволяє їй бути доступною цілодобово упродовж року, бути в готовності до виконання завдань в будь-якій частині країни. Одним із завдань Національної жандармерії є громадська безпека, яка в свою чергу поділяється на підтримання громадського порядку (включаючи завдання за межами країни), загальну громадську безпеку та безпеку дорожнього руху.

Важлива роль у виконанні цього завдання відводиться підрозділам мобільної жандармерії. На сьогодні проблема ефективної організації охорони громадського порядку підрозділами НГУ залишається невирішеною в Україні, адже ще за радянський час висловлювалась думка про актуальну необхідність кардинальної перебудови патрульної служби. І першочерговим завданням є збільшення її чисельності

до необхідного рівня та створення у містах відповідної кількості цілодобових опорних міліцейських постів. Не менш важливим є підвищення її мобільності для своєчасного реагування на зміни оперативної обстановки на території обслуговування, для чого необхідним є оснащення транспортом та сучасними засобами зв'язку [6, с. 33].

У Парижі, як і у Києві, патрулюванням, охороною громадського порядку та розкриттям злочинів займається поліція. У той же час в Парижі ряд важливих об'єктів охороняється жандармерією, що можна порівняти з діяльністю Національної гвардії України [7].

Мобільна жандармерія – один із підрозділів Національної жандармерії Франції, який виконує завдання по підтриманню громадського порядку (рідше відновлення громадського порядку), а саме забезпечення безпеки під час проведення масових заходів, затримання порушників, їх конвоювання, супроводження, захист дипломатичних представництв Франції у інших країнах.

Чисельність мобільної жандармерії нараховує близько 13 тисяч особового складу, які організовані у 109 ескадронів. Ескадрон (рота) – головна тактична одиниця, яка може діяти як самостійно, так і у складі більшого підрозділу (з'єднання). Штатно ескадрон складається з трьох звичайних взводів, одного взводу втручання та взводу забезпечення. Загальна чисельність особового складу в ескадроні 110 осіб, з них 3–4 офіцери. Цей особовий склад формує чотири взводи і має у розпорядженні 9 машин (8 машин для особового складу та 1 для командира підрозділу). Один взвод займає два авто для особового складу, по 8 чоловік у кожному. Для покращення керування підрозділом, командир взводу розташовується в одному авто, а заступник командира взводу – у іншому. Для посилення підрозділу залежно від ситуації може виділятися бронетехніка, яка має на озброєнні кулемет 7,62 мм та пристрій для відстрілу гранат зі сльозоточивим газом, машина розгородження тип “бульдозер” з броньованою кабіною, машина для стримування натовпу.

Патрулювання у великих містах проводиться як на автомобілях, так і пішки, поряд з патрулями, створюються також оперативні патрульні загони, що є мобільним резервом і використовуються під час масових заворушень або у випадках, коли необхідне підкріплення. У сільській

місцевості жандармерія використовує мотоцикли, автомобілі та велосипеди. Продовжуючи аналіз Національної жандармерії Франції, важливо зазначити, що згідно з французьким законодавством жандармерія також виконує правоохоронні функції в сільських населених пунктах, де кількість населення не перевищує 10 000 осіб [8].

Жандармерія Франції має чітко визначене законодавство щодо порядку застосування фізичної сили, спеціальних засобів та зброї проти порушників. Наказ на застосування дає місцева влада чи уповноважена цією владою особа. Під час масових заходів перед застосуванням потрібно попередити натовп мінімум два рази про намір застосування, після чого це є легітимним дозволом на застосування. Жандармерія має право застосовувати фізичну силу та спеціальні засоби без попередження у разі легітимної оборони. Також жандармерія має тактику дій у разі ведення вогню зі сторони натовпу у бік правоохоронців. Тактика передбачає формування захисного кола з наявних машин, якщо сектор ведення ворожого вогню не був визначений, військовослужбовці використовують транспорт як укриття.

Під час ліквідації масових заворушень завжди з підрозділом присутній офіцер судової поліції, який відповідно до законодавства проводить процедуру законного затримання порушників.

У складі ескадрону завжди є група документування з двох осіб. Така група необхідна для збору доказів законних дій сил правопорядку та збору доказів проти агресивних мітингувальників. Інформація, зібрана підрозділами документування, також може бути використана як докази у суді.

Для спостереження за настроєм натовпу та виявленням явних лідерів існує група, яка під час масових заворушень знаходиться безпосередньо у натовпі. Вони не мають ні зброї, ні спеціальних засобів, одягнені в цивільний одяг та за своїм зовнішнім виглядом не нагадують співробітника силових структур. Їхня діяльність необхідна для того, щоб надати інформацію до штабу спецоперації про можливі подальші дії мітингувальників.

Для забезпечення громадського порядку у місті Париж на базі префекту поліції створена спеціальна служба щодо контролю громад-

ського порядку. Причиною створення такої служби є велика кількість мітингів у столиці (приблизно 4000 за рік), ескорту важливих державних осіб та забезпечення охорони громадського порядку під час спортивних подій, національних свят тощо. Центр управління обладнаний доступом до всіх державних камер спостереження та виконує свої завдання цілодобово. У сусідній залі знаходиться зала кризових ситуацій, в якій начальник спеціальної операції приймає рішення щодо маневру силами та засобами.

Для Франції звичайною справою є мітинги типу “грінпіс”, які проходять здебільшого поза межами міст на відкритому просторі. Вони не агресивні, проте блокують роботу державних підприємств чи заважають будівлі аеропортів або інших будівель.

Існує два види подібних мітингувальників:

перший – різними засобами (ланцюгами, наручниками, спеціальними пристроями) приковують себе до важливих транспортних шляхів та заважають нормальній роботі підприємств. У підпорядкуванні Головного управління знаходиться спеціальна група, яка займається звільненням цих осіб від ланцюгів. Військовослужбовці проходять спеціальні стажування на базі Міністерства надзвичайних ситуацій та здобувають відповідну кваліфікацію. Таким чином вони можуть безпечно для життя та здоров'я мітингувальника звільнити його від різного виду кайданів, для чого на озброєнні групи є всі необхідні засоби;

другий – агресивний, для протидії якому використовують від трьох і більше ескадронів, що пов'язано з великою площею району виконання завдань.

Окрім загальних поліцейських повноважень та обов'язків із забезпечення безпеки, Національна жандармерія Франції також застосовується проти загроз тероризму, тюремних бунтів, захоплення заручників та серій небезпечних злочинів [13].

Специфіку жандармерії як особливого військового формування підтверджують ті факти, що Австрія, Іспанія, Італія, Франція, які знижують чисельність своїх збройних сил, чисельність жандармерії навпаки збільшують [9, с. 44–45].

Так, у Франції побудова служб громадської безпеки характеризується наявністю підрозділів, покликаних посилювати поліцейські функції забезпечення громадського порядку.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, французька модель правоохоронних органів має як свої особливі риси, так і загальні характеристики, які притаманні правоохоронним системам багатьох країн Європи. По-перше, у Франції правоохоронні органи функціонують у системі органів виконавчої влади, охоплюючи такі сфери суспільних відносин, як внутрішні справи, фінанси, економіка, оборона тощо. По-друге, аналізуючи структуру та організацію правоохоронних органів Франції, слід відмітити, що ця держава, на відміну від Великої Британії, має аж два види національних поліцейських сил: Національну поліцію (Police Nationale) та Національну жандармерію (Gendarmarie Nationale) [10].

Можливістю для рецепції слід вважати створення судової поліції в Україні за зразком судової поліції, яка функціонує у структурі Національної поліції Франції. Згідно з французьким Кодексом кримінальних процедур до повноважень судової поліції включено переслідування та затримання підозрюваних, допит підозрюваних на певних етапах розслідування справ, зібрання доказів та виконання ордерів на обшук [11].

Передбачається, що створення кадрів судової поліції в підрозділах Національної гвардії України дозволить підвищити ефективність досудового та судового розгляду кримінальних справ, зокрема, шляхом підвищення рівня координації між Центральним бюро розслідувань та судовою гілкою влади. Функції судової поліції потрібно чітко окреслити в новому Законі України “Про Національну гвардію України”, оскільки судова поліція повинна стати частиною Національної гвардії України.

Ще однією перспективою для рецепції є створення підрозділів спеціального призначення в рамках Національної гвардії України за зразком спеціальних підрозділів Національної поліції Франції (RAID та GIPN) та Національної жандармерії Франції (GIGN). Так, наказом

МВС України № 864/25641 від 25 липня 2014 р. затверджено “Положення про підрозділи (загони) спеціального призначення Національної гвардії України”. Основними завданнями таких підрозділів є захист конституційного ладу України, завдання територіальної оборони, державної охорони органів державної влади та посадових осіб, спеціальні операції зі знешкодження озброєних злочинців, припинення масових заворушень тощо [12].

Функції таких підрозділів необхідно визнати в Законі України “Про Національну гвардію України”. Тренування спецпідрозділів Національної гвардії України за методами GIGN (Groupe d’Intervention de la Gendarmerie Nationale) дозволило б підвищити їхній рівень професіоналізму та підготувати їх до виконання оперативних завдань як у великих містах чи маленьких селах, так і в полях, гірських масивах чи лісах [13].

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України : Закон від 13 березня 2014 року № 876-VII // База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 30.09.2018).
2. Dien F. “Mantien de l’Ordre et defense, Preparation au concours d’admission a l’ecole de formation des officiers de gendarmerie”. Centre de documentation, Paris, 1996.
3. Полиция Французской Республики. Жандармерия / П. Н. Бирюков // Евразийский юридический журнал, 2009. № 10 (17) URL: http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=897:2010-07-26-12-46-16&catid=121:2010-07-26-07-50-29 (дата звернення: 30.09.2018).
4. Лютых С. Полиция Франции / Еженедельная газета ГУ МВД РФ по г. Москве и Благотворительного фонда “Петровка, 38”, 2011. № 30(218) URL: <http://petrovka-38.com/item/politsiya-frantsii> (дата звернення: 30.09.2018).
5. Maintien de l’ordre : Офіційний сайт Національної жандармерії Франції. URL: <http://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/fr/Sites/Gendarmerie/Presentation/securite/МО> (дата звернення: 30.09.2018).
6. Ананич В. А. Некоторые пути перестройки деятельности милиции в условиях формирования правового государства. Минская ВШ МВД СССР. Минск, 1991. 178 с.

7. La Gendarmerie Aujourd'hui, Atlas, Pans, 1991, P. 84–87
8. Terrill R. J. World Criminal Justice Systems: A Comparative Survey. Newnes, 2009.
9. Кулешов Р. В., Медведева Н. Е. Роль и место жандармерии в системе обеспечения внутренней безопасности западноевропейских государств. Российский следователь, 2003. № 1. С. 44–45.
10. Dammer H., Albanese J. Comparative criminal justice systems. Cengage Learning, 2013.
11. Code de procédure pénale (Code of criminal procedure of France). Act No. 2005–1550. 12 December 2005. URL: http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1958/13719/version/3/file/Code_34.pdf (дата звернення: 30.09.2018).
12. Положення “Про підрозділи (загони) спеціального призначення Національної гвардії України” : наказ МВС України № 864/25641 від 25 липня 2014 р.
13. Katz S. M. Global Counterstrike: International Counterterrorism. Twenty-First Century Books, 2005.

References

1. *Pro Natsional'nu Hvardiiu Ukrainy* [About the National Guard of Ukraine]. No. 876-VII (2014). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/876-18>. [in Ukrainian]
2. Dien F. (1996). *Mantien de l'Ordre et defense, Preparation au concours d'admission de formation des officiers de gendarmerie*, Centre de documentation, Paris, 1996. [in French]
3. Biriukov P. N. *Politsyia Frantsuzskoi Respubliki. Zhandarmeriia*. [The police of the French Republic. Gendarmerie]. *Ievraziiski iuridicheski zhurnal*. [Eurasian law journal], № 10 (17). (2009). URL: http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=897:2010-07-26-12-46-16&catid=121:2010-07-26-07-50-29. [in Russian]
4. Liutykh S. (2011). *Politsyia Frantsii*. [The Police of France]. *Ezhenedelnaia hazeta HU MVD RF Moscow i Blahotvritelnyi fond "Petrovka, 38"*. [The weekly newspaper of the Main Headquarter of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation in Moscow]. № 30 (218), URL: <http://petrovka-38.com/item/politsiya-frantsii>. [in Russian]
5. *Maintien de l'ordre*. Official web-site of the National Gendarmerie of France. URL: <http://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/fre/Sites/Gendarmerie/Presentation/securite/MO>. [in French]

6. Ananich V. A. (1991). *Nekotorye puty perestroiky deiatelnosti mylytssy v uslovyakh formirovaniya pravovoho gosudarstva*. [Some ways of restructuring the militia in the formation of a law-governed state]. Mynskaia VSh MVD SSSR, Minsk. [in Russian]
7. La Gendarmerie Aujourd'hui, Atlas, Pans, (1991). [in French]
8. Terrill R. J. (2009). *World Criminal Justice Systems: A Comparative Survey* / R. J. Terrill. – Newnes, [in English]
9. Kuleshov R. V., Miedviedeva N. E. (2003). The role and place of the gendarmerie in the system of ensuring the internal security of Western European states. *Rosiiskyi sledovatel* № 1. [in Russian]
10. Dammer H. Albanese J. (2013). *Comparative criminal justice systems*. Cengage Learning [in French]
11. Code de procédure pénale (Code of criminal procedure of France). Act No. 2005–1550. (2005). URL: http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1958/13719/version/3/file/Code_34.pdf. [in French]
12. *Polozhennâ "Pro pidrozdily spetsial'noho pryznachenn'ia Natsional'noi Hvardii Ukrainy"*. [Regulation "On special units of the special purpose of the National Guard of Ukraine"] *Zakon Ministerstva Vnutrishnikh Sprav Ukrainy*. [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] No. 864/25641 dated July 25, 2014. [in Ukrainian]
13. Katz S. M. (2005). *Global Counterstrike: International Counterterrorism*. Twenty-First Century Books, [in English]

Dmytro Trobiuk and Vadym Yevsieiev. The Organization of the Public Order Protection of the National Gendarmerie of France and the Possibility of its use in the National Guard of Ukraine

The activity of the French National Gendarmerie in the law enforcement sphere was analyzed in the article. In France, law enforcement bodies operate in the system of executive authorities, covering such spheres of public relations as internal affairs, finance, economics, defense, etc. Analyzing the structure and organization of law enforcement agencies in France, it should be noted that, unlike the United Kingdom, this state has two types of national police forces: 1) National Police and 2) National Gendarmerie.

The main functions performed by the National Guard of Ukraine are: protection of public order, protection and protection of life, health, rights, freedoms and legitimate interests of citizens. The development and reformation of the National Guard of Ukraine, due to the need to develop new approaches, makes use of the best

foreign practices to ensure the protection of citizens and ensure public order. An important role in this task is given to the units of the mobile gendarmerie. Mobile Gendarmerie is one of the units of the National Gendarmerie of France, which performs tasks of maintaining public order, namely security during mass events, detention of offenders, their convoy, escort, defense of diplomatic missions of France in other countries.

Now, the problem of effective organization of public order protection by the units of the National Guard of Ukraine remains unresolved, as there is an urgent need for a radical reorganization of the patrol service. The French model of law enforcement has both its own special features and the general characteristics that are inherent in law enforcement systems in many European countries. The specificity of the gendarmerie, as a special military formation, is confirmed by the fact that Austria, Spain, Italy, France, which reduce the number of their armed forces, the number of gendarmes, on the contrary, increases.

Therefore, in France, the construction of public safety services is characterized by the presence of units designed to strengthen the police functions of public order. Recommendations are made to use the experience of organizing a service for the protection of public order of the National Gendarmerie of France by units of the National Guard of Ukraine.

Key words: the public safety; the public order protection; the National gendarmerie of France; the National Guard of Ukraine; judicial police.